

СЕКЦІЯ 1. Педагогіка

ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ ВЗАЄМИН У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Байдюк Наталія Василівна

викладач кафедри початкової освіти

*Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна*

Посилення наукового інтересу до застосування гендерного підходу у професійній діяльності фахівців соціальної сфери зумовлене міжнародними та вітчизняними ініціативами, серед яких провідне місце посідають Цілі сталого розвитку ООН, спрямовані на впровадження ідеї гендерної рівності у всіх сферах суспільного життя. На даному етапі в Україні втілюється ряд гендерно-орієнтованих проєктів, у яких прослідковується соціально-педагогічний компонент, а освіта постає як одних із основних інструментів побудови суспільства гендерної рівності.

Соціально-політична ситуація в Україні вимагає від фахівців різних галузей, у тому числі і від спеціалістів соціальної сфери, здатності ефективно діяти у напрямку розв'язання суспільних протиріч, зумовлених гендерною нерівністю. Впровадження гендерного компонента в освітню сферу та сферу соціального захисту тісно пов'язано із професійною діяльністю соціальних працівників/педагогів та спрямоване на: протидію дискримінації та насильству, ліквідацію стереотипів, які звужують простір самореалізації особистості, формування навичок гармонійного поєднання сімейного та професійного життя, проведення інформаційно-просвітницьких кампаній; надання гендерно чутливих соціальних та соціально-педагогічних послуг у державних та громадських інституціях. Саме тому ефективна професійна підготовка фахівців неможливою без гендерної складової.

Взаємозв'язок гендерних досліджень та соціально-педагогічної теорії та практики сконцентровано навколо проблем застосування гендерного підходу у практичній діяльності соціального педагога, гендерної соціалізації жіноцтва та соціально-педагогічною підтримки жіночої молоді, гендерної складової у процесі професійної підготовки соціальних педагогів. Дослідники відмічають недостатню науково-методичну розробленість запровадження гендерної складової у фахову підготовку соціальних педагогів, її несистемність, недостатню представленість у навчальних програмах.

Інтеграція гендерної складової у освітній процес вищої школи базується на засадах гендерного підходу. Вказаний підхід визначено як механізм досягнення гендерної рівності та утвердження рівних можливостей для самореалізації кожної особистості. Метою гендерного підходу в освіті є створення гендерночутливого освітнього простору та формування у всіх суб'єктів освітнього процесу егалітарного мислення, подолання гендерних стереотипів, що мають дискримінаційний характер, сприяння становленню партнерських відносин між статями. Прослідковується взаємозв'язок гендерного та особистісного підходів.

Гендерний підхід у роботі соціального педагога передбачає врахування гендерних (статевих) відмінностей особистості та гендерної індивідуальності у процесі сприяння соціалізації, наданні соціальних послуг, орієнтацію на рівні

можливості у самореалізації, забезпечення паритету у гендерних взаємовідносинах, пом'якшення гендерних стереотипів, попередження і подолання труднощів та негативних соціальних явищ (гендерної асиметрії, дискримінації, насильства) у гендерних взаємовідносинах.

Таким чином, гендерний підхід фактично виступає концептуальною основою гармонізації гендерних взаємовідносин.

Гендерні взаємини представляють собою багаторівневу, організовану систему взаємозв'язків людей як представників певної статі, що складається у процесі спільної життєдіяльності, пронизує усі сфери життя суспільства, постійно змінюється у залежності від соціальної ситуації та державної політики. Для всіх рівнів гендерних взаємин характерними є поляризація, диференціація позицій чоловіків та жінок як представників двох гендерних груп, явища нерівності, домінування, влади, підкорення [1].

Відповідно до теорії соціального конструювання гендеру, що розглядає гендерні відносини як конструкт певної культури та робить акцент на активності суб'єктів гендерної взаємодії, гендерні відносини можуть бути змінені у напрямку їх гармонізації, зменшення напруги між статями, попередження гендерного насильства та побудови партнерської моделі взаємин, що представляє собою стосунки двох рівноправних суб'єктів. Сьогодні гендерні взаємини характеризуються посиленням егалітарних тенденцій у розподілі гендерних ролей, що зумовлено об'єктивними тенденціями зростання соціальної активності жіноцтва та одночасним збереженням тиску патріархальних стереотипів, які вимагають збереження традиційного порядку у взаємовідносинах статей.

Гармонійні гендерні відносини представляють собою багаторівневу систему гендерної взаємодії, засновану на принципах справедливості, егалітаризму, толерантності та партнерства, яка характеризується наявністю рівних можливостей для чоловіків та жінок, узгодженням інтересів суб'єктів взаємодії, відсутністю насильства та послабленням конфліктів.

Універсальними цінностями, що сприяють побудові гармонійної гендерної взаємодії, є: егалітаризм, соціальна справедливість, партнерство та толерантність, принцип гендерного ненасилля. На макрорівні основним механізмом гармонізації гендерної взаємодії виступає збалансована гендерна політика та запровадження національного гендерного механізму, використання гендерно орієнтованих соціальних технологій у всіх сферах суспільного життя. Перераховані складові об'єднує в собі інституалізація гендерного підходу. На мезорівні головною складовою побудови гармонійних гендерних відносин виступає трансформація застарілих гендерних стереотипів, які чітко фіксують розподіл ролей та обов'язків та звужують перспективи самореалізації. Основними умовами гармонізації гендерних відносин на макрорівні виступають гендерно-узгоджене спілкування та культура міжстатевих стосунків. На внутрішньо особистісному рівні реалізація власної гендерної ідентичності пов'язана з гендерною компетентністю та андрогінними якостями особистості, що поєднують в собі найкращі психологічні особливості обох статей.

Гармонізація гендерних взаємин — це динамічний, багатовекторний, неперервний процес встановлення рівноваги та узгодження інтересів суб'єктів гендерної взаємодії на основі соціальної справедливості, толерантності та партнерства, який відбувається на всіх рівнях гендерних відносин і передбачає послаблення гендерних конфліктів та формування якісно нових гендерних відносин.

Молодь — найбільш сприятливий віковий період для побудови гармонійних гендерних взаємин, оскільки ця вікова категорія, не зважаючи на збереження тиску патріархальних стереотипів та переважаючого відтворення традиційних гендерних ролей, більш схильна до сприйняття та втілення у життя партнерської моделі гендерних відносин. Зауважимо, що дівчата демонструють більш високий ступінь готовності відходу від патріархальних гендерних уявлень. Процес гендерної соціалізації молоді відбувається в усіх сферах життєдіяльності суспільства, але найбільш ефективно під впливом навчально-виховних факторів, що інтенсивно впливають на формування егалітарної свідомості.

У результаті аналізу наукової літератури з гендерної проблематики визначено три сфери соціально-педагогічного впливу з метою гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі:

- процес гендерної соціалізації молоді: домінантно-залежна модель батьківської сім'ї; прихований навчальний план у системі освітньо-виховних інститутів; гендерні стереотипи, що створюють перешкоди у самореалізації тощо;
- формування гендерної ідентичності та пов'язані з цим внутрішньособистіні проблеми: негативне сприйняття власної гендерної ідентичності; прагнення відповідати гендерним стереотипам; суперечлива система цінностей щодо шлюбного партнера/партнерки тощо;
- сфера міжособистісного спілкування: комунікативні труднощі, пов'язані з відмінностями у стилі та цілях спілкування молодих людей різної статі; відмінності у соціальній поведінці, які орієнтують чоловіка на домінантність, а дівчат на взаємозалежність; ідеалізація образу партнера, нездатність бачити проблему гендерної нерівності тощо.

Невід'ємною умовою конструктивної взаємодії є високий рівень культури міжстатевих стосунків. Комплексне формування гармонійних гендерних взаємовідносин, заснованих на нормах культури, є одним із головних завдань сучасної системи освіти. Гендерна освіта та гендерне виховання постають як основні механізми гармонізації гендерних взаємовідносин, оскільки саме завдяки їм трансформуються гендерні стереотипи, формується культура міжстатевого спілкування та досвід взаємодії на засадах гендерної рівності, створюються рівні умови для розкриття особистісного потенціалу.

З огляду на вищевикладене, вважаємо, що гармонізація гендерних взаємин у молодіжному середовищі — це цілеспрямований процес соціально-педагогічної діяльності з молоддю, що відбувається у процесі гендерної соціалізації, метою якого є формування партнерської моделі міжстатевої взаємодії на засадах справедливості, толерантності, партнерства.

У такому контексті соціально-педагогічна діяльність у напрямку гармонізації гендерних взаємин відповідно до основних функцій соціального педагога спрямована на: вивчення особливостей та проблемних аспектів гендерних відносин, надання молоді допомоги та підтримки у самовизначенні, саморозвитку та самореалізації незалежно від гендерних стереотипів, організацію гендерно-узгодженого спілкування та розвиток комунікативної компетентності в умовах міжстатевої взаємодії, формування досвіду гармонійних гендерних взаємин, корекцію індивідуальних гендерних уявлень у бік егалітарності, взаємозамінності гендерних ролей, попередження негативних явищ у системі гендерних взаємин (негативних проявів

статтєво-стереотипізованої поведінки, гендерного насильства, дискримінації тощо) [2, с. 9-10].

Таким чином сучасна ситуація, що склалася у системі гендерних взаємин, наполегливо вимагає від системи вищої освіти підготовки спеціаліста, який знає шляхи і способи подолання ситуації гендерної нерівності та здатен вирішувати практичні завдання у напрямку оптимізації гендерних взаємин.

Література:

1. Клецина И.С. Психология гендерных отношений: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора психологических наук: спец. 19.00.05 – социальная психология / И.С. Клецина. – СПб, 2004. – 39 с.
2. Маркова Н.В. Педагогичні засади діяльності соціального педагога з формування гендерної культури старшокласників: автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка / Н.В. Маркова. – Луганськ, 2010 – 22 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Bilavych Galyna Vasylivna

Doctor of Pedagogical sciences, professor

Popovich Liudmyla Grygorivna

Student

Chair of Pedagogy of Elementary Education

Faculty of Pedagogy

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Ivano-Frankivsk, Ukraine

Білавич Галина Василівна

доктор педагогічних наук, професор

Попович Людмила Григорівна

студентка

кафедра педагогіки початкової освіти

педагогічний факультет

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Одним із духовних скарбів українського народу є рідна мова, яка супроводжує людину все життя. Досліджуючи мову як духовно-моральний адекват світу, О. Федик зазначає: «Через мову дух животворить, щоб людина мала можливість пізнати цей світ, створити його ідеальну модель із метою поширення та розгортання своєї діяльності у ньому. Мова виконує визначальну роль у парадигмі «людина — її життя, чин — навколишній світ», оскільки вона і тільки вона трансформує фізичний світ ідеальний, а також створює всю систему життєвих вартостей, є джерелом розвитку людського розуму та душі» [1, с. 133].

Відповідно актуалізується проблема формування мовленнєвої культури особистості як своєрідного індексу людського потенціалу та його цілісної